

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

VN/27343/2022

Lausunto 17.10.2022

Kuuleminen 18.10.2022

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan lausunto eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta (varhaiskasvatus) (HE 177/2022 vp)

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (Tane) kiittää mahdollisuudesta lausua eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle hallituksen esityksestä, joka koskee tasa-arvolain tasa-arvosuunnitteluelvoitteen ulottamista varhaiskasvatukseen.

Tane kannattaa tasa-arvolain tasa-arvosuunnitteluelvoitteen laajentamista koskemaan myös varhaiskasvatusta ja kiittää pyrkimyksestä edistää tasa-arvoa ja ennaltaehkäistä sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvää syrjintää. Tane pitää tärkeänä sitä, että tasa-arvosuunnittelu toteutetaan hallituksen esityksen mukaisesti toimipaikkakohtaisesti perhepäivähoitoa ja avointa varhaiskasvatustoimintaa lukuun ottamatta. Tasa-arvon systemaattisempi ja tavoitteellisempi edistäminen varhaiskasvatuksessa on ollut Tanen keskeinen tavoite jo vuosikymmeniä ja esitetty uudistus on linjassa aiemmin tehtyjen kasvatuksen ja koulutuksen tasa-arvon edistämistoimien kanssa. Tane kannattaa myös esitystä siitä, että sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisyä koskevaa tasa-arvolain pykälää laajennetaan koskemaan varhaiskasvatusta.

Uudistuksen tavoite

Esityksen tavoitteena on sukupuolten tasa-arvon edistäminen varhaiskasvatuksessa. Tane pitää tavoitetta tärkeänä. Tasa-arvo edistää lasten hyvinvointia ja on eduksi koko yhteiskunnalle.

Varhaiskasvatuksen merkitys Suomessa asuvien lasten elämässä on merkittävä. Kuten hallituksen esityksessä tuodaan esiin, varhaiskasvatuksessa oli 77 prosenttia 1–6-vuotiasta lapsista vuonna 2020. Viisivuotiaista lapsista varhaiskasvatukseen osallistui jo lähes 89 prosenttia.

Opetushallituksen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan, että ”(v)arhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia.”¹ Lapset omaksuvat sukupuoliin liitetyt roolit ja stereotypiat jo varhain. Tasa-arvotietoisessa ja sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessa lapsia ei pakoteta muotteihin, vaan lasten annetaan vapaammin olla omia itsejään ja kasvaa rauhassa ilman sukupuoliin asetettuja ennako-oletuksia. Tällä tavalla on mahdollista myös ennaltaehkäistä esimerkiksi lasten välistä kiusaamista.

Tane katsoo, että nyt esitetty uudistus tukee varhaiskasvatuksen parissa tehtyä työtä ja tarjoaa tärkeän työkalun, jolla tasa-arvoa ja lasten hyvinvointia voidaan edistää pitkäjänteisesti. Tasa-arvosuunnittelu tuo varhaiskasvatuksen kentälle tarvittavan pysyvän rakenteellisen tuen sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi. On tärkeää, että uudistuksessa huomioidaan lasten oikeuksien toteutuminen ja varhaiskasvatukseen liittyvät erityispiirteet esimerkiksi lasten iän ja kehitystason osalta. Samalla Tane pitää tarkoituksenmukaisena ja hyvänä sitä, että uudistus on linjassa aiemmin tasa-arvolaisissa säädettyjen, oppilaitoksia koskevien tasa-arvosuunnitteluvuorotteiden kanssa.

Toteutus ja resurssit

Tane kannattaa esitystä, jonka mukaan tasa-arvosuunnittelu toteutetaan toimipaikkakohtaisesti. Tane pitää tätä ehdottoman tärkeänä suunnitelmien jalkauttamiseksi. Tämä on myös linjassa sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2016 julkaiseman selvityksen kanssa, jossa todetaan, että tasa-arvosuunnittelusta on varhaiskasvatuksessa eniten hyötyä, mikäli suunnitelmat tehdään yksikkökohtaisesti.² Päiväkotien rooli varhaiskasvatuksessa on merkittävä, minkä vuoksi on tärkeää, että suunnittelua tehdään siellä, missä käytännön toteutuskin.

Toisaalta esityksessä ehdotetaan, että perhepäivähoito ja kunnallinen avoin varhaiskasvatus jäisivät toimipaikkakohtaisen tasa-arvosuunnitteluvuorotteen ulkopuolelle. Tätä perustellaan sillä, että esimerkiksi yksittäisen perhepäivähoitajan velvoittaminen tasa-arvosuunnitelman

¹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, s. 27. OPH-700-2022.

² Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016: 36.

laatimiseen ei olisi tarkoituksenmukaista resurssien eikä osaamisen näkökulmasta. Saman katsotaan koskevan kunnallista avointa varhaiskasvatusta, jota varhaiskasvatustilain järjestelmässä muutenkin kohdellaan kevyemmin velvoittein. Sen sijaan kunta laatisi yhteistyössä alueensa perhepäivähoidon ja kunnallisen avoimen varhaiskasvatuksen toimijoiden kanssa molemmille toimijoille omat tasa-arvosuunnitelmat.

Tane painottaa, että perhepäivähoitajien ja kunnallisen avoimen varhaiskasvatuksen toimijoilla on oltava tosiasiallinen mahdollisuus osallistua tasa-arvosuunnitelman laatimiseen. On hyvä, että esimerkiksi perhepäivähoitajien tavoittaminen käytännössä on huomioitu uudistuksen vaikutusten laskelmissa. Tasa-arvotyön jalkauttamisen kannalta on erityisen tärkeää panostaa suunnitelmista viestimiseen sekä perhepäivähoidossa ja kunnallisen avoimen varhaiskasvatuksen piirissä toimivalle henkilöstölle järjestettyyn toimeenpanoon keskittyvään koulutukseen.

Varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnitelma voidaan esityksen mukaan laatia osana muita suunnitelmia, kuten yhdessä yhdenvertaisuussuunnitelman kanssa. On tarkoituksenmukaista, että suunnitelmat ovat samansuuntaiset. Suunnitelman laatiminen osana esimerkiksi laajempaa toimipaikkakohtaista toimintasuunnitelmaa voisi myös nivoa tasa-arvotyön osaksi kaikkia toimintatapoja ja käytäntöjä.

Esitys laajentaisi tasa-arvovaltuutetun valvonta- ja neuvonantotehtäviä koskemaan myös varhaiskasvatusta. Tane pitää tärkeänä tasa-arvovaltuutetun toimiston resurssien lisäämistä 0,5 henkilötyövuodella esityksen mukaisesti.

Esityksen mukaan muutos ei aiheuttaisi juuri lisäresurssitarvetta varhaiskasvatuksen henkilökunnan osalta. Toisaalta esityksen mukaan olisi toivottavaa, että toimipaikoissa panostettaisiin tasa-arvosuunnitelman laatimiseen ja sen tuomiseen osaksi päiväkodin arkea. Laadukas tasa-arvotyö edellyttää niin johdon kuin esimerkiksi päiväkodeissa toimivien ammattilaisten sitoutumista ja työpanosta. Tämä voi toimipaikoissa edellyttää henkilökunnalta esimerkiksi itseopiskelua, keskusteluja sekä toimia lasten ja huoltajien osallistamiseksi. **Tasa-arvosuunnitelmien laatimiseen ja tasa-arvotyön edistämiseen sekä seuraamiseen tulee siksi varata riittävät resurssit ja työaika.** Henkilöstölle kohdistettu tuki esimerkiksi tasa-arvokysymyksiin liittyvän koulutuksen muodossa on keskeistä paitsi suunnitelman laatimisessa myös käytännön toimintamallien muuttamisessa sukupuolisensitiivisempään suuntaan.

Toimeenpano ja seuranta

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten tasa-arvo-osaaminen on tällä hetkellä varsin kirjavaa, mikä johtuu muun muassa henkilöstön keskenään erilaisista koulutustaustoista. Tasa-

arvovaltuutettu on kiinnittänyt tähän huomiota kertomuksessaan eduskunnalle vuonna 2022.³ Omien sukupuolinormatiivisten toimintamallien tiedostaminen edellyttää tietoa ja kokemusta tasa-arvoon liittyvästä työstä. Kuten tasa-arvoasiain neuvottelukunnan hallitusohjelmataivoitteissa vuosille 2023–2027 esitetään, tulee varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnitteluvuorituksen toimeenpanosta huolehtia **sisällyttämällä varhaiskasvatuksen ammattilaisten peruskoulutukseen ja täydennyskoulutuksiin pakollisia sukupuolten tasa-arvoa käsitteleviä kursseja.**

Opetushallitus julkaisi oppaan perusopetuksessa työskentelevien tasa-arvosuunnittelun tueksi 2015. Kuten esityksessä todetaan, olisi saman tyyppinen opas hyödyllinen myös varhaiskasvatuksessa. Tane kannattaa sitä, että vastaavanlainen opas tai tietoaieisto laaditaan varhaiskasvatuksen osalta.

Tane huomauttaa, ettei hallituksen esityksessä ole kirjattu erityisiä toimia uudistuksen seurannan osalta. Tasa-arvovaltuutetun aiemmin tekemien selvitysten pohjalta tiedetään, että tasa-arvosuunnitelmien laadussa yleisesti on merkittävää vaihtelua.⁴ Lisäksi nimenomaan varhaiskasvatuksen alalla on suuria henkilöstöön liittyviä rakenteellisia haasteita, työntekijöiden riittävyden, työolojen ja työssä jaksamisen osalta. Kuten hallituksen esityksessä tuodaan ilmi, on varhaiskasvatuksen ala voimakkaan sukupuolittunut. Vuoden 2014 tietojen mukaan naisten osuus varhaiskasvatuksen henkilöstöstä vaihteli ammattiryhmittäin 93,7–99,9 prosentin välillä. **Uudistuksen toimeenpanon etenemistä tasa-arvosuunnitelmien osalta ja vaikutuksia niin henkilöstöön kuin lapsiin olisi tärkeää seurata. Olisi toivottavaa, että uudistuksen yhteydessä laadittaisiin suunnitelma seurannan osalta tuleville hallituskausille, jotta mahdollisiin esiin nouseviin puutteisiin ja/tai ongelmiin voidaan tarttua.**

Vaikutukset

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka (OPH)⁵. Selkeä enemmistö lapsista osallistuu varhaiskasvatukseen Suomessa. Sen asema on merkittävä ja tehtävä yhteiskunnassa moninainen. Tane katsoo, että esitetyllä uudistuksella on myönteisiä vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon. Jotta varhaiskasvatus takaisi kaikille lapsille sukupuolesta riippumatta tasa-arvoiset lähtökohdat, tulee

³ K 1/2022 VP, s. 103

⁴ Tasa-arvojulkaisu 2018:4 (Tasa-arvovaltuutetun kertomus eduskunnalle 2018)

⁵ Opetushallitus <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>

systemaattinen ja pitkäjänteinen tasa-arvotyö vakiinnuttaa pysyvillä rakenteilla, jollainen tasa-arvosuunnitteluveto olisi. Näin voidaan lisätä ymmärrystä sukupuolesta ja sen moninaisuudesta sekä ennaltaehkäistä kiusaamista ja syrjintää. Tietoisella tasa-arvotyöllä edistetään myös kaikkien perheiden asemaa, kun ymmärrys perheiden moninaisuudesta lisääntyy varhaiskasvatuksen ammattilaisten parissa.

Työmarkkinat ovat Suomessa poikkeuksellisen eriytyneitä sukupuolen mukaan ja tutkimukset osoittavat, että sukupuolen mukainen segregatio näkyy jo sekä perusasteen että toisen asteen koulutusvalinnoissa.⁶ Varhaislapsuudessa omaksutut perinteiset sukupuolinormit vaikuttavat esimerkiksi koulutus- ja ammatinvalintoihin. Mikäli tasa-arvosuunnittelu välittyy onnistuneesti käytännön tasa-arvoa edistävään toimintaan, on uudistuksella pitkän aikavälin positiivisia vaikutuksia koulutusvalintoihin ja tätä kautta myös esimerkiksi työmarkkinoiden sukupuolittuneeseen eriytymiseen, kuten esityksessäkkin todetaan.

Jirka Hakala
puheenjohtaja
Tasa-arvoasiain neuvottelukunta

Nina Järviö
asiantuntija
Tasa-arvoasiain neuvottelukunta

⁶ [Kuntapolitiikan tasa-arvokysymyksiä. Sukupuolten tasa-arvo Suomen kunnissa 2017–2021](#)Tiedosto avautuu uudessa välilehdessä. (PDF) Helsinki 2021. TANE-julkaisu (2021) 19. Sosiaali- ja terveysministeriö, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, s 13.